Milijan Vasić[1]*

KRIVIČNO DJELO SILOVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ

SAŽETAK

Kroz ovaj rad nastoji se prikazati veliki pomak u samom razumijevanju pojma *izvršioca* i žrtve kod krivičnog djela silovanja, te da se izgubila razlika između polova, tj. da i muškarac i žena mogu biti i izvršilac i žrtva. Govoreći u ovom radu o krivičnom djelu silovanja, bitno je naglasiti namjeru da se sama tema zadrži van okvira određenih tabua, a što se odnosi i na mogućnost da žrtva može biti i muškarac. U cilju demistifikacije „muške šutnje“, smatrajući da se u našoj praksi silovanje javlja prema muškarcu kao žrtvi koje izvrši drugi muškarac, postavljamo i dodatno pitanje: može li žena biti izvršilac krivičnog djela silovanja prema muškarcu kao žrtvi?

Cilj ovog rada jeste da se uporedno-pravnom analizom međuentitetskih propisa u BiH ali i susjednih država, po pitanju krivičnog djela silovanja, pokuša utjecati na usaglašavanje zakonskih rješenja ukoliko postoje izvijesna odstupanja, te što više poboljša zaštita društva a i same žrtve, te što bolje otkrije i procesuira izvršilac krivičnog djela silovanja, te smanji „tamna brojka“, koja je uvjereni smo, itekako prisutna u našem društvu.

Ključne riječi: krivično djelo, silovanje, polni integritet, izvršilac, žrtva.

UVOD

Krivično djelo silovanja postoji kroz istoriju od najstarijih vremena. U prvobitnoj zajednici silovanje je kažnjavano kao krivično djelo koje je „smanjivalo prodajnu vrijednost djevojke“. U početku se žena i nije smatrala kao žrtva krivičnog djela, već se smatralo da se krivičnim djelom silovanja ustvari ruši čast i ugled porodice. U ranim začecima država, jedini način da izvršilac bude kažnjen za krivično djelo silovanja bila je nevinost žene (žrtve). Dakle, ukoliko bi bilo izvršeno silovanje žene „lakog morala“, te žene bez stalnog mjesta boravka, izvršilac nije bio krivično odgovoran.

U ranom srednjem vijeku, čak se smatralo da do silovanja može doći, ukoliko bi žena pružala otpor. Kada pogledamo na takav prvobitan stav prema samoj ženi kao žrtvi, možemo da zaključimo da se ustvari najveća odgovornost

[1] * master, stručni saradnik u Osnovnom sudu u Banjoj Luci, Vladike Platona broj 2, Banja Luka, mail: milijan.vasic@pravosudje.ba;

za ovo krivično djelo pripisivala ženi.

Silovali su mnogi, pa čak i grčki bogovi. Naročito veliki gromovnik, Zevs. U koje se sve likove i životinje nije pretvario samo da bi ostvario svoju namjeru. Čuveni je mit kada se pretvorio u labuda kada je Ledu, ženu spartanskog kralja Tindareja seksualno zloupotrijebio. Iz tog čina se rodila Helena, zbog koje je i izbio Trojanski rat.[2] Dakle, od nastarijeg doba se pominje silovanje kao djelo za koje se vremenom sve više propisuju različita kažnjavanja. Tako imamo u Hamurabijevom zakoniku u XVII vijeku p.n.e., kažnjavanje za krivično djelo silovanja u vidu smrtne kazne. Ta kazna se sastojala u tome što je izvršilac vezivan i bacan u vodu, čime se nastojalo kroz vid generalne prevencije utjecati na druge da ne vrše takvo, nedozvoljeno djelo.

Ista kazna (smrtna) se zadržala i u starom vijeku, u Starom Rimu u doba Justinijana, ali sa mogućnošću, da ukoliko bi izvršilac i žrtva bili istog staleškog reda da se sklapanjem braka smrtna kazna izbjegne. Tako se, pod danas neprihvatiljivim stavom, nastojalo obezbijediti djevojku životnom egzistencijom i sigurnom budućnošću u porodici kao osnovi društvene zajednice. Zanemarujući drugu stranu te priče, da djevojka (žrtva) ustvari ostaje cijeli život živjeti sa napadačem (izvršiocem krivičnog djela silovanja).

U srednjem vijeku, dolazi do nešto izmijenjenih shvatanja i stavova kada je ovo krivično djelo u pitanju. Dakle, izvršilac se ne kažnjava smrtnom kaznom, već nošenjem okova do 12 godina. Važno je napomenuti da se upravo u srednjem vijeku, i to u francuskom Krivičnom zakoniku iz 1810. godine, briše svaka polna diskiminacija, odnosno da krivično djelo silovanja može preduzeti kako muškarac prema ženi, tako i muškarac prema drugom muškarcu.

Moderno doba, opet, nakon Drugog svjetskog rata pa do danas, karakterišu određene izmjene u shvatanju krivičnog djela silovanja da se ono može desiti samo van braka. Dakle, počinje se uvrštavati u teoriju i praksu da se silovanje može izvršiti i u braku. Posebno usaglašavanjem krivičnog zakonodavstva u BiH (u oba entiteta) sa evropskim zakonodavstvom, ukinuta je pored bračne diskriminacije, i polna. Tačnije, muškarac može biti kako izvršilac tako i žrtva, a takav stav se teoretski zasniva i kod žene žrtve i žene izvršioca krivičnog djela silovanja. Ovdje se javlja jedno teoretsko pitanje: Može li žena izvršiti ovo krivično djelo prema muškarcu kao žrtvi? Kod nas u praksi, takav slučaj se gotovo sigurno neće sresti, ali ne želimo isključiti mogućnost da se takve situacije dešavaju. Tako bismo mogli navesti kao fikciju, primjer kada profesorica zavede svog maloljetnog učenika. Ako se zbog manifestovanja seksualnog uzbuđenja, ejakulacije kod maloljetnika, ne može možda govoriti o klasičnom načinu izvršenja krivičnog djela silovanja, jer je prinuda odsutna, svakako bi mogli doći do zaključka da se radi o bliskom krivičnom djelu protiv polnog integriteta, a to je polno iskorištavanje i zloupotreba djeteta.

---

[2] http://balkans.aljazeera.net/blog/silovanje-sadisticki-zlocin-kroz-historiju;

1. Silovanje u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine

Krivično zakonodavstvo Bosne i Hercegovine je do 2003. godine primjenjivalo krivične propise bivše SFRJ, a danas ga čine četiri krivična zakona, i to:

1. Krivični zakon Bosne i Hercegovine[3],
2. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine[4],
3. Krivični zakonik Republike Srpske[5],
4. Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine[6].

Budući da se u KZ BiH ne propisuju krivična djela protiv polnog integriteta, to je krivično djelo silovanja propisano entitetskim zakonima. U KZ RS krivično djelo silovanja se propisuje u članu 165. stav 1.: „Ko drugog prinudi na obljubu ili s njom izjednačenu polnu radnju upotrebom sile ili prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica, kaznit će se kaznom zatvora od tri do deset godina“. U KZ FBiH je za krivično djelo silovanja, koje je na isti način zakonski definisano, u članu 203. propisana kazna zatvora od jedne do deset godina. Samim tim se po zakonskom minimumu koji propisuje KZ FBiH za krivično djelo silovanja smatra da je njegova kaznena politika blaža, dok je zakonski maksimum za ovo djelo u oba entitetska zakona isti, a to je deset godina. Na isti način, kao u Republici Srpskoj se silovanje kažnjava i prema KZ BD BiH.

Krivično djelo silovanja spada i u ona krivična djela sa najvećom „tamnom brojkom“ kriminaliteta, jer izvršioci često mogu imati više žrtava prije nego budu prijavljeni i procesuirani pred sudom. Tu se akcenat stavlja na sam stav žrtve – prijaviti ili ne prijaviti silovanje, zbog opće negativnog stava u društvu prema samoj žrtvi. Progovoriti, kod nas još uvijek znači i osramotiti sebe i porodicu, na žrtvu se uvijek gleda sa očiglednim žaljenjem, a ne na način da se ohrabri i izbori sa tako nastalom traumom. To je vrlo čest slučaj u manjim sredinama i selima. S ciljem skidanja tabua, otvorenog pristupa i ohrabrivanja žrtava da odmah reaguju, potreban je sistematski organizovan rad u vidu javnih tribina, istupa i TV emisija, gdje će se govoriti o ovoj problematici. Stid i strah koji žrtva osjeća u momentu prijavljivanja kako od same proživljene traume tako i od mišljenja okoline, vidljiv je na primjeru iz sudske prakse: „…Oštećena je prednje činjenice objasnila navodima da joj je majka umrla kada je imala 14 godina, a otac nju i stariju sestru napustio, da su njih dvije ostale same u teškoj materijalnoj

---

[3] Krivični zakon Bosne i Hercegovine – KZ BIH, “Službeni glasnik BiH”, broj 3/03, 32/03, 37/03, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15.

[4] Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine – KZ F BIH, “Službene novine FBiH”, broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14.

[5] Krivični zakonik Republike Srpske – KZ RS, “Službeni glasnik RS”, broj 64/17.

[6] Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine – KZ BD BiH, “Službeni glasnik BD BiH”, broj 9/13.

situaciji, da žive u maloj sredini gdje se svi poznaju, što je predmetni događaj za nju učinilo još teže podnošljivim, zbog čega nakon predmetnog događaja nije ni izlazila iz kuće… Oštećena je u više navrata objasnila da je bilo sramota priznati da je nad njom optuženi izvršio silovanje, pa je u početku kazivala svjedocima kako ju je optuženi pokušao silovati, i da je tek u policijskoj stanici ***** pred policajcem ***** koji je inače daljnji rođak, a koji je očito posumnjao u činjenicu da je samo pokušaj silovanja, priznala da ju je optuženi i silovao kritične noći u označeno vrijeme i na označenom mjestu“[7].

Kada posmatramo cjelokupno krivično zakonodavstvo, odnosno stav zakonodavca kada su u pitanju krivična djela protiv polnog integriteta, a također i krivično djelo silovanja, onda je vidljiva težnja da se ono usaglasi sa Istanbulskom konvencijom[8]. Članom 36. Istanbulske konvencije propisuje se preduzimanje određenih zakonskih mjera i kažnjavanje za neke od sljedećih oblika nasilja:

a) vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne prirode na tijelu drugog lica bez njegovog/njenog pristanka, korištenjem bilo kojeg dijela tijela ili predmeta,

b) druge seksualne radnje s licem bez njegovog/njenog pristanka,

c) navođenje drugog lica na pokušaj seksualnih radnji s trećim licem bez njegovog/njenog pristanka.[9]

1.1. Pojam krivičnog djela silovanja

Silovanje je takvo krivično djelo protiv polnog integriteta, kojim se drugo lice navodi na prinudnu obljubu (ili s njom izjednačenu polnu radnju), upotrebom sile ili prijetnje da će se napasti na život tog lica ili nekog njemu bliskog, s ciljem slamanja otpora i ostvarivanja seksualnog čina. Ovo krivično djelo može se izvršiti samo činjenjem, tj. preduzimanjem sile ili prijetnje, odnosno sile i prijetnje. Sastoji se iz dvije radnje, a to su prinuda i obljuba. Budući da se obljuba sama po sebi ne smatra za nedozvoljenu, ona kriminalnu stranu zadobija kada se preduzima silom i/ili prijetnjom.

Ono što je osnov kod krivičnog djela silovanja, kada je u pitanju kažnjiva obljuba, jeste umišljaj izvršioca, a koji je usmjeren direktno na ostvarivanje seksualnog čina (zadovoljavanje polnih nagona prisilnom obljubom). Dakle, izvršilac je svjestan da je potrebna sila kako bi se savladao otpor žrtve, koji je uglavnom aktivan i evidentan. To imamo i u primjeru iz sudske prakse: „…Noću -.-.2009. godine oko 03,30 časova nakon što je oštećenu **** koju je od ranije

[7] Presuda Osnovnog suda u Novom Gradu, broj 76 0 K 013475 13 K, od 21. 06. 2013.

[8] Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici od 11. maja 2011. godine, a koju je BiH potpisala 2013. godine.

[9] Vijeće Evrope, Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Istanbul, 2011. 12.

poznavao pozvao da izađe s njim na piće, na što je ista i pristala po povratku umjesto da oštećenu vrati kući, odvezao je na brdo **** opština **** sa svojim vozilom marke“****“, bez registarskih tablica te od iste tražio da s njim u vozilu ima seksualni odnos, pa kad je ista to odbila primijenio je silu prema oštećenoj hvatajući je rukama za vrat, a pritom uspio joj skinuti hlače do gležnjeva noge, te joj pokidao gaćice a potom je snažno uhvatio za ruke prisiljavajući je na seksualni odnos, ali nije uspio u svojoj namjeri iz razloga što mu se oštećena odupirala, te joj je tom prilikom nanio povrede nagnječenje mekih tkiva…“[10].

Ovdje je vidljiva upravo sila u različitim oblicima, vožnja na brdo, spuštanje hlača žrtve, udaranje pesnicama od kojih su ostali tragovi nagnječenja mekih tkiva, a što sve ukazuje na svjesnu namjeru da se žrtva prinudi na obljubu.

Krivično djelo silovanja, prema KZ RS poznaje dva teža oblika:

I teži oblik:

a) silovanje prema djetetu starijem od 15 godina,
b) silovanje na naročito svirep i naročito ponižavajući način,
c) silovanje izvršeno od strane više lica,
d) silovanje iz mržnje,
e) silovanje usljed kojeg je nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili trudnoća silovanog ženskog lica,

za koji je propisana kazna zatvora od pet do petnaest godina. U ovom slučaju i pokušaj krivičnog djela silovanja je kažnjiv. „Naime, većina žena doživljava trudnoću i rađanje deteta kao poseban vid izražavanja svoje ženstvenosti i ispunjenja ličnosti, a ako se trudnoća javi kao posljedica prinudne obljube, to u duši žrtve neminovno izaziva snažne psihičke lomove, koji se posebno potenciraju ukoliko se žrtva odluči da abortira, s tim da se sve posljedice nasilnog prekida trudnoće u ovakvom slučaju, a naročito akutne ili hronične bolesti i posebno mogućnost steriliteta i sl., moraju tumačiti kao otežavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja kazne učiniocu silovanja“.[11]

II teži oblik:

a) silovanje usljed kojeg je nastupila smrt lica prema kojem je djelo izvršeno,

a za koje je zakonom propisana kazna zatvora od najmanje deset godina. Ovaj oblik se može shvatiti i kao krivično djelo kvalifikovano težom posljedicom, a odgovornost takvog izvršioca se zasniva na nehatnom postupanju.

1.2. Radnja izvršenja krivičnog djela silovanja

Krivično djelo silovanja je dvoaktno i sastoji se od prinude i obljube, ili neke druge polne radnje usmjerene ka cilju slamanja otpora žrtve. Prinudu čini sila i

[10] Presuda Osnovnog suda u Novom Gradu, broj 76 0 K 006754 11 K, od 15. 07.2011.

[11] M. Škulić, „Krivično delo silovanja u Krivičnom pravu Srbije“, Crimen (VIII) 3/2017, Beograd. 420.

prijetnja da će biti napadnuto tijelo ili život žrtve ili nekog od njenih bližnjih, te da je takvog intenziteta kojim se slama svaki vid otpora žrtve. Tu postoji mogućnost primjene fizičke sile (*vis apsoluta*) usmjerena ka slamanju otpora i ostvarivanju polnog odnosa, te psihičke sile (*vis compulsiva*) u smislu izgovorenih verbalnih prijetnji da će se napasti na tijelo ili život žrtve same ili njenih bližnjih.

Kod silovanja se sila i prijetnja propisuju alternativno, tj. ili silom ili prijetnjom, jer se na bilo koji od ta dva načina može izvršiti ovo krivično djelo. S druge strane se u praksi vrlo često preduzimaju obje radnje kumulativno, dakle i silom i prijetnjom, a kako bi žrtva prestala pružati otpor izvršiocu ovog krivičnog djela. Upravo imamo primjer iz sudske prakse: „Dana 24. 11. 2012. godine oko 04.00 časova, u Banjaluci u ugostiteljskom objektu „****“ optuženi ponudio oštećenoj da je odveze kući u naselje Petrićevac, međutim svojim putničkim vozilom marke „****“ je odvezao u šumu u Trapiste, pa je na suvozačevom mjestu, gdje je sjedila oštećena, legao preko iste u namjeri da je obljubi, strgnuo joj šorts koji je bio preko hulahopki, pokušavajući da je dira za grudi, a kako je oštećena pružila otpor ugrizom za prst ruke osumnjičenog, istu je udario snažno pesnicom u predjelu lica, usljed čega je došlo do povrede u vidu nagnječenja nosa izražena u vidu krvnog podljeva kože nosa i krvi u nosnim hodnicama…“[12], dakle vidljiva je kumulativno preduzeta i sila i prijetnja, a sve s ciljem slamanja otpora žrtve.

Važno je napomenuti da bi postojalo krivično djelo silovanja, ne mora se ispoljavati vidljiva fizička sila, tragovi na tijelu kod žrtve, nego se može dokazati u toku postupka da je postojala sila jakog intenziteta koja je slomila otpor žrtve iako nije ostavila vidljive tragove. „Nedostatak spermatozoida u brisu oštećene i tjelesnih povreda na tijelu oštećene ne mora da bude dokaz kojim bi se doveo u sumnju iskaz oštećene da je učinilac nad njom izvršio nasilnu obljubu“[13] Tragovi na tijelu žrtve kao prvi vidlji trag da se desila nasilna obljuba, zavise od mnogo drugih faktora, kao što je uzrast žrtve i izvršioca, sam stepen otpora koji je u stanju da pruži žrtva ako je npr. osoba ženskog pola sitnije građe itd. Posebno se može istaći da za slamanje otpora djeteta kod prisilne obljube, dovoljna je vrlo često sila malog intenziteta nego kod odrasle punoljetne osobe.

Kod krivičnog djela silovanja, važno je da se zaključi da je sama prijetnja bila tako jakog intenziteta da je dovoljna da slomi bilo koji vid otpora žrtve. Međutim, kod samog seksualnog čina, otpor žrtve ne mora biti konstantan i aktivan, da bi se smatralo da je došlo do silovanja. To u mnogome zavisi od nekih objektivnih faktora (da li je u pitanju otvoren ili zatvoren prostor, mjesto gdje ima ljudi ili napuštena koliba/kuća u zabačenom dijelu naselja, u šumi, doba dana – da li je bio dan ili noć), ali i subjektivnih faktora (uzrast žrtve, njena snaga, uzrast izvršioca, njegova snaga – ne može se očekivati konstantan aktivan

[12] Presuda Osnovnog suda u Banjoj Luci, broj 71 0 K 157159 14 K, od 28.10.2015.

[13] M. Škulić, „Krivično delo silovanja u Krivičnom pravu Srbije“, Crimen (VIII) 3/2017, Beograd. 404.

otpor djevojčice od 15 godina sitnije građe i krupnog odraslog muškarca kao izvršioca). Također, prijetnja mora biti neposredna, a ne neka buduća, mora biti ozbiljna i ostvariva, tj. žrtva shvata da će prijetnja biti realizovana odmah nakog odbijanja, neposredno.

Shvatanje kvaliteta i kvantiteta otpora[14] žrtve ne možemo rješavati nikako šablonski, sve zavisi od slučaja do slučaja i situacije (objektivnih i subjektivnih faktora), te se ne mogu sasvim precizno utvrditi kriterijumi po tom pitanju. Sud u postupku, cijeneći svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa svim ostalim dokazima, cijeni svakako i pruženi otpor, ili odsustvo istog, a što ne umanjuje ni u kom slučaju da je do krivičnog djela silovanja uopće došlo.

Kada govorimo o sili koja se može primijeniti kod silovanja, tu se svakako treba pomenuti hipnoza, omamljujuća sredstva, droge za silovanje, a koje sve imaju za cilj da se slomi otpor žrtve. Također, u tu svrhu se može ubrojati i prekomjerna konzumacija alkohola, a gdje je opijanje žrtve bilo obuhvaćeno umišljajem izvršioca. Vrlo često se desi da od izvršenja krivičnog djela silovanja i njegovog prijavljivanja, konkretno samog ljekarskog pregleda prođe veći vremenski interval, a što odbrani ide u prilog da istu zasniva na pojmu lažnog prijavljivanja[15] krivičnog djela silovanja.

"Nedobrovoljnost odnosa se lakše može dokazati ako je žrtva pretrpjela određene povrede usljed intenziteta primenjene sile, koji je u direktnoj vezi sa intenzitetom i vrstom pruženog otpora. To ne znači da nije moguće dokazati postojanje nasilne obljube, odnosno prinudnog sa obljubom izjednačenog čina i kad je otpor, kao što je prethodno objašnjeno bio slabijeg intenziteta ili kad je on čak izostao, ali je ipak postojalo nedvosmisleno protivljenje žrtve seksualnom odnosu, ali je naravno, izvođenje takvog dokaznog zaključka znatno komplikovanije i teže. Sud tada mora da sa posebnom pažnjom utvrđuje sve relevantne činjenice, a prilikom donošenja konačnog dokaznog zaključka on se prije svega rukovodi principima slobodne ocjene dokaza i slobodnog sudijskog

[14] M. Škulić, *Maloletnici kao učinioci i kao žrtve krivičnog dela*, Beograd, 2003. 414.

[15] „Policijska uprava Bijeljina je upetak 29. 09. 2017. godine zaprimila prijavu djevojke iz Bijeljine da su je dvije muške osobe silovale 27. i 28. septembra 2017. godine. Nakon zaprimljene prijave odmah su postupili policijski službenici, kao i ekipa Hitne pomoći, koji su istu prevezli u Medicinski centar radi ukazivanja ljekarske pomoći. Prilikom izvršenih pregleda od strane ljekara konstatovano je da nema vidljivih povreda niti tragova koji ukazuju da je nad djevojkom izvršeno krivično djelo "silovanje". Tokom kriminalističke obrade nad tridesetčetvorogodišnjom djevojkom utvrđeno je, da je lažno prijavila krivično djelo "silovanje". Nakon dokumentovanja predmeta protiv tridesetčetvorogodišnje djevojke iz Bijeljine Okružnom javnom tužilaštvu u Bijeljini slijedi izvještaj zbog postojanja osnova sumnje da je počinila krivično djelo "lažno prijavljivanje krivičnog djela". "Još jednom apelujemo da svako lažno prijavljivanje krivičnog djela predstavlja krivično djelo "lažno prijavljivanje krivičnog djela", te ovom prilikom molimo građane da na ovakav način ne zloupotrebljavaju subjekte koji postupaju po ovakvim i sličnim prijavama", saopšteno je iz PU Bijeljina (http://ba.n1info.com/a218020/Vijesti/Vijesti/Lazno-prijavila-krivicno-djelo-silovanja.html).

uvjerenja, ali se može dogoditi i da postupa prema načelu *in dubio pro reo.*"[16]

Silovanje se može izvršiti samo s umišljajem, kako direktnim umišljajem – izvršilac je bio svjestan sile i/ili prijetnje koju preduzima, bio je svjestan da žrtva ne pristaje na seksualni odnos, tako i eventualnim umišljajem – izvršilac je mogao biti svjestan da, iako nije bilo očiglednog aktivnog otpora žrtve, ona ne pristaje na seksualni odnos, ali je takav čin sproveo.

1.3. Obljuba kao radnja izvršenja krivičnog djela silovanja

Prirodni, dobrovoljni akt sjedinjavanja polnih organa lica različitog pola – obljuba, smatra se započetom u trenutku prodiranja muškog polnog organa u ženski polni organ (*in vaginam, coniunctio membrorum*). Takav vid seksualnog čina – obljuba nije kažnjiva. Međutim, da bi se radilo o obljubi kažnjivoj kod krivičnog djela silovanja, važno je da se utvrdi da je došlo do prodiranja muškog polnog organa u ženski polni organ, primjenom sile i/ili prijetnje. Dovršenim krivičnim djelom silovanja se smatra u samom trenutku kada je došlo do prodiranja, a manifestacija ejakulacije ili dužina samog čina je u ovom slučaju nebitna. Teoretičari, a i sudska praksa smatra da do silovanja dolazi kada se vrši bilo kakav vid penetracije u žrtvu; jezikom, prstima, raznim predmetima, a što se vrlo često javlja kod istopolnih silovanja (homoseksualizam).

Važno je napraviti razliku obljube – dobrovoljne, obostrano željene, kod prirodnog polnog odnosa između dvije osobe (pol nije bitan) i obljube – nedobrovoljne, jednostrano željene, silom i/ili prijetnjom sprovedene između dvije osobe (pol nije bitan). Dakle, prva ne predstavlja krivično djelo, dok druga to jeste. Krivično djelo je dovršeno kada su ostvarena oba akta koji čine radnju izvršenja, tj. kada je upotrijebljena prinuda i ostvarena obljuba, ili neka druga radnja izjednačena s obljubom.[17]

Pokušaj silovanja je kažnjiv, iz razloga što zakon propisuje da svako djelo koje se pokuša, ali ne dovrši, a za koje je propisana kazna zatvora od 5 godina, odnosi se uglavnom na teže (kvalifikovane) oblike silovanja, gdje i sam njihov pokušaj predstavlja osnov za izricanje kazne zatvora. Budući da je izvršilac krivičnog djela preduzeo radnju – silu i/ili prijetnju, s umišljajem, ali je iz nekog razloga odustao da djelo dovrši (žrtva ga je prepoznala, zaprijetila osvetom od strane njenih bližnjih, pomenula da ima menstrualni ciklus – a što je izvršioca pokolebalo da djelo dovrši, predstavlja krivično djelo silovanje u pokušaju. Imamo primjer iz sudske prakse: „Optuženi je dana *. *. 2013. godine, oko 22.30 časova u Banjaluci u mjestu ****, došao pred kuću oštećene ****, noseći u ruci staklenu flašu piva „****“, oštećenu pitao za muža i sina, pa kada je saznao da

[16] M. Škulić, „Krivično delo silovanja u Krivičnom pravu Srbije“, Crimen (VIII) 3/2017, Beograd. 407.

[17] M. Babić, I. Marković, *Krivično pravo, Posebni dio*, Banja Luka, 2009. 118.

nisu kući, ušao u unutrašnjost kuće, te u namjeri da izvrši obljubu sa oštećenom, primijenio silu na način da ju je u dnevnom boravku kuće oborio na ugaonu garnituru, legao preko nje, stišćući je rukama i svojim koljenom u predjelu grudi i ramena, skinuo donji dio trenerke oštećene i donji veš, prstima dirao po polnom organu, svukao svoje pantalone, te ju je svojim polnim organom dodirivao po njenom polnom organu, ne prodirući u polni organ oštećene, za koje ga je vrijeme oštećena gurala od sebe, opirala se, plakala i molila da je pusti, te mu je u jednom momentu predložila da je pusti da će pristati na odnos samo da izađu van kuće, pa je osumnjičeni ustao sa kreveta i počeo da se oblači, a oštećena pobjegla van kuće i dotrčala do psa, koji je bio vezan u dvorištu, prijeteći da će ga pustiti na osumnjičenog, nakon čega je trčala do lovačke kuće, udaljene oko 100 metara od njene kuće, a osumnjičeni za to vrijeme trčao za njom, pokušavajući da je spriječi da uđe u lovačku kuću u kojoj se nalazio suprug oštećene ****, a koga je ona pozvala da izađe van, ispričala šta se desilo i s njim se vratila svojoj kući“[18] Ovdje vidimo da je izvršilac preduzeo radnju – silu (bacio žrtvu na ugaonu), prinudu (težinom svog tijela i stiskanjem ruku) imao namjeru žrtvu prinuditi na obljubu. Dakle, umišljaj je vidljiv, radnja je vidljiva, ali je krivično djelo ostalo u pokušaju (nije došlo do prodiranja muškog polnog organa u polni organ žrtve), ali isključivo zbog agresivnog otpora koji je žrtva cijelo vrijeme pružala.

Krivično djelo silovanja je, pored fizičke patnje i veliko poniženje za žrtvu, time i sam njegov način svirepog izvršenja se uzima za kvalifikaciju težeg oblika, npr. silovanje na naročito svirep i naročito ponižavajući način. Tu bi se moglo govoriti o situacijama kada se izvršava silovanje u prisustvu članova porodice, da „pjeva, igra ili na drugi način zabavlja“[19], izvršioca, svakako je bitna otežavajuća okolnost kod odlučivanja o kazni izvršioca.

2. Krivično djelo silovanja, prikaz sudske prakse u banjalučkoj regiji, u periodu od 01.01.2010. godine do 31.12.2016. godine

S obzirom na provedeno istraživanje na području Okružnog suda u Banjoj Luci, a koje obuhvata osnovne sudove: u Banjoj Luci, Gradišci, Kotor Varošu, Prnjavoru, Prijedoru, Novom Gradu i Mrkonjić Gradu, dobijeni rezultati mogu se uzeti kao uzorak za šire područje jednog od entiteta u BiH, kada je u pitanju krivično djelo silovanja, i njegov prikaz stanja za sedmogodišnji posmatrani periodu imamo u Grafikonu 1 sljedeće stanje:

[18] Presuda Osnovnog suda u Banjoj Luci, broj 71 0 K 189098 14 K, od 14.02.2017.

[19] M. Škulić, „Krivično delo silovanja u Krivičnom pravu Srbije“, Crimen (VIII) 3/2017, Beograd. 422.

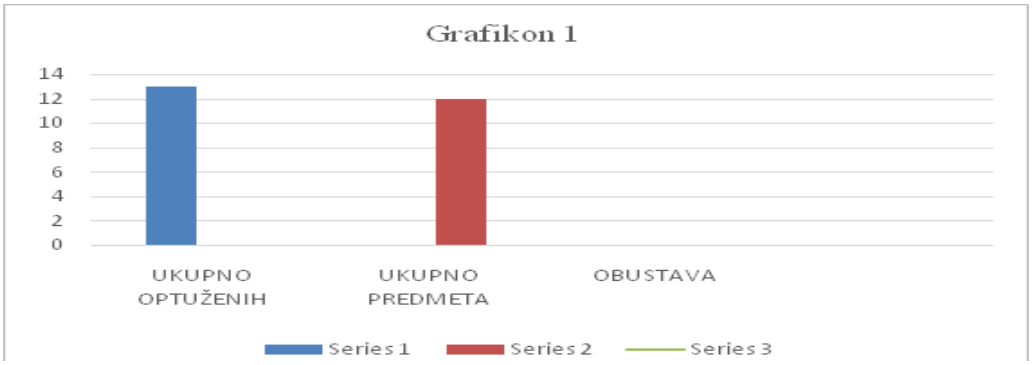

Za krivično djelo silovanje i silovanje u pokušaju u posmatranom periodu bilo je 13 optuženih u 12 predmeta, dok je u jednom predmetu Okružno javno tužilaštvo u Banjoj Luci obustavilo istragu. Također, što se tiče broja krivičnih prijava, koje su došle do istog Tužilaštva u navedenom vremenskom periodu i za posmatrano područje bilo je ukupno 74 krivične prijave za krivično djelo silovanja. Primijetan je veliki nesrazmjer između broja prijavljenih krivičnih djela silovanja i broja predmeta koji su došli do suda i postali dio sudske prakse, kada je u pitanju ovo krivično djelo.

Što se tiče izvršenih krivičnih djela silovanja, po godinama, stanje je prikazano u Grafikonu 2, tj. u 2010., 2011., 2012., 2014. i 2016. godini presuđeno je po jedno djelo silovanja, a u 2013. i 2015. godini po tri krivična djela:

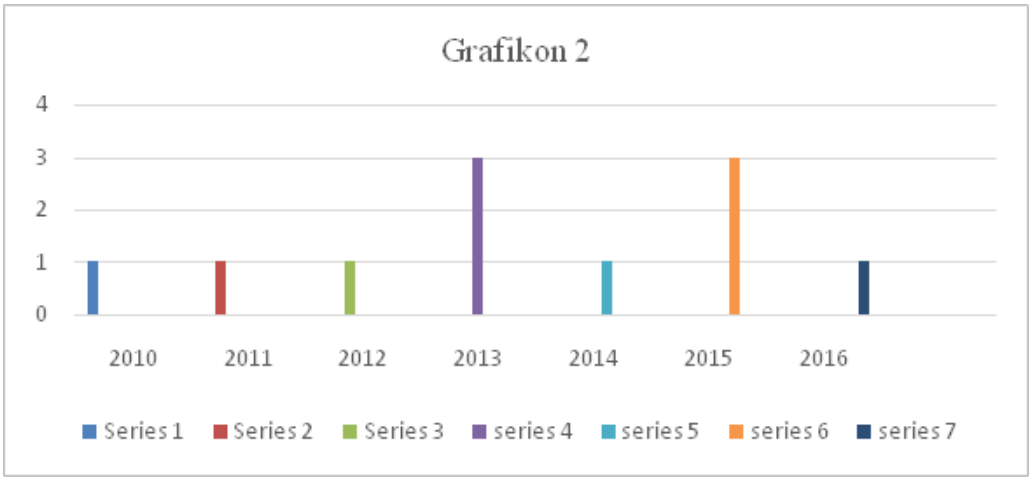

Što se tiče godina života izvršilaca krivičnog djela silovanja, može se zaključiti iz dobijenih rezultata da krivično djelo silovanja vrše uglavnom mlađe i osobe srednje životne dobi. Od ukupno 12 predmeta, 4 izvršioca u životnoj dobi od 20 do 30 godina, 6 izvršilaca od 30 do 40 godina, a 2 izvršioca od 40 do 60 godine, prikazano u Grafikonu 3:

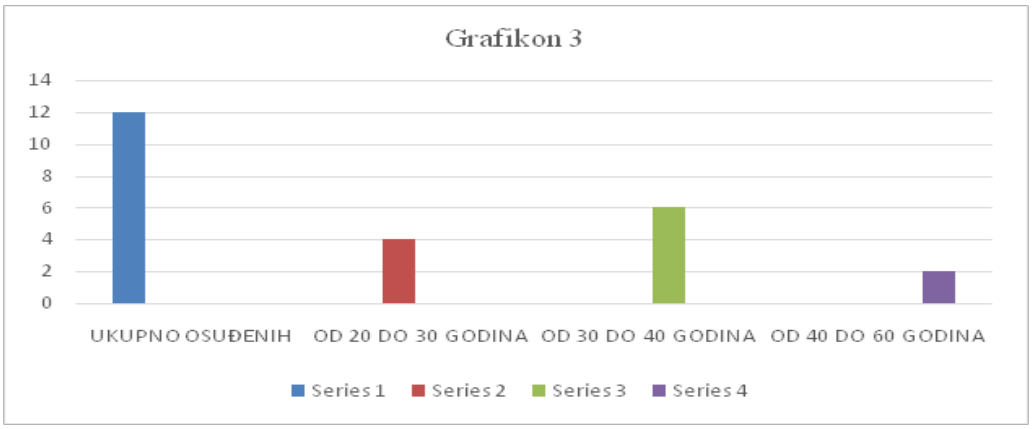

Kada je u pitanju kaznena politika koja je zastupljena, kod krivičnog djela silovanja, za posmatrano područje, vidljivo je u Grafikonu 4, da je od 12 predmeta, u 8 izrečena kazna zatvora (ukupno 23 godine i 7 mjeseci), a u 4 predmeta bila je novčana kazna, što dovodi do zaključka da preovlađuju kazne zatvora za ovo krivično djelo, što je i opravdano:

ZAKLJUČAK

Kako krivično djelo silovanja spada u najteža krivična djela protiv polnog integriteta, ali i ona djela koja su u mnogome zastupljena kao „tamna brojka“, zbog neprijavljivanja iz straha ili stida koji žrtva uglavnom osjeća zbog mišljenja okoline, ovim radom se nastoji ukazati na potrebu upravo tog oslobađanja žrtve, da progovori, da prijavi, te samim ulaskom u sudski postupak kao žrtva, učestvuje u „samosatisfakciji“, da je izvršilac adekvatno kažnjen. Takav cilj se može ostvariti organizovanjem javnih tribina, okruglih stolova, školskih predavanja, putem TV emisija, itd., kako bi se što više govorilo o ovoj temi i utjecalo generalno na društvo pa i samu žrtvu da prijavi silovanje koje se desilo.

Kroz analizu rada, podataka dobijenih od svih sudova sa analiziranog područja, u posmatranom sedmogodišnjem periodu, vidljivo je da broj krivičnih djela silovanja brojčano nije veliki, ali svakako zbog specifičnosti samog djela, velikog poniženja koje nastaje kao posljedica za žrtvu, moramo biti svjesni da i jedno djelo ove vrste ukoliko se desi predstavlja dovoljno za alarm, kako bi se zaštitila kako sama žrtva tako i društvo od izvršilaca ovih krivičnih djela. Ukoliko bismo postavili hipotezu da društvo malo daje na značaju kada je krivično djelo silovanja u pitanju, na kraju rada bi se takva hipoteza mogla smatrati i dokazanom. Važnost ovog rada je u tome da se nastoji govoriti o temi, ukazati na težnju da se žrtvama mora pružiti adekvatna satisfakcija, prvenstveno kada

su u pitanju izrečene kazne zatvora. Ujedno postoji i potreba rada sa izvršiocem (osuđenikom) - da se kod njega javi empatija prema žrtvi, kako se ne bi desilo da nešto slično ponovi. Svakako bi kaznena politika mogla da bude oštrija, bar u izricanju već propisanih kazni ali u zakonskom minimumu, da ona ne može biti ublažavana olakšavajućim okolnostima, koje se u sudskim odlukama nerijetko pominju.

Na kraju treba pomenuti pozitivnu stranu Zakona o amnestiji[20], kada je u pitanju krivično djelo silovanja, a to je da se ne može dati amnestija licu koje je izvršilo ovo krivično djelo, i nalazi se na izdržavanju kazne zatvora, ili treba da stupi na izdržavanje te kazne. Dakle, izražavanjem društvene osude za svako krivično djelo silovanja, jačanjem svijesti kod cjelokupnog društva, i predočavanjem štetnih posljedica koje silovanje kao krivično djelo ima kako na samu žrtvu tako i cjelokupno društvo, moguće je nadati se boljim rezultatima i zaštiti svih žrtava prije svega, a onda i društva.

A RAPE AS A CRIMINAL OFFENSE IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

SUMMARY

The purpose of this paper is to show the significant improvement in understanding the terms of *a perpetrator* and *a victim* regarding a crime of rape, as well as the blurred distinction among genders, meaning that both men and women can be perpetrators and victims. When dealing with a crime of rape, it is important to emphasize the intention to keep the topic out of frameworks of any particular taboos, especially regarding the possibility for men to be victims as well. In order to demistify „the male silence“, i.e. our cases of raping in which men are victims of other men, we set a question if women can be perpetrators of a crime of raping in which men are victims.

This paper aims to use a comparative-legal analysis of regulations on the crime of rape from both BH entities and neighbouring countries in order to influence the alignment of law drafts in case of any deviations, improve the protection of the society and victims as much as possible, identify and prosecute perpetrators of the crime of rape as better as possible, and reduce „the black figure“, which, as we strongly believe, is more than present in our society.

Keywords: crime, rape, gender integrity, perpetrator, victim.

[20] Zakon o amnestiji Republike Srpske, „Službeni glasnik RS“, broj 61/18.